

**MOSAISK VESTRE
BEGRAVELSESPLADS**
OG PROVINSENS BEGRAVELSESPLADSER

DE JØDISKE BEGRAVELSESPLADSER
ER VIGTIGE DANSKE KULTURMINDER.
GRAVENE SLØJFES IKKE OG DEN
ÆLDSTE STEN PÅ MØLLEGADE
GRAVPLADS (MOSAISK NORDRE
BEGRAVELSESPLADS) ER FRA 1694.
DENNE FOLDER FORTÆLLER OM
DE 12 BEGRAVELSESPLADSER I
DANMARK.

**MOSAISK VESTRE
BEGRAVELSESPLADS**
OG PROVINSENS BEGRAVELSESPLADSER

Københavns Kommune
Det Jødiske Samfund
Evighedens Hus

www.mosaiske.dk

EVIGHEDENS HUS
Jødiske begravelsespladser

ADRESSER PÅ PROVIN S BEGRAVELSESPLADSER:

- 1 9000 Aalborg Sankt Jørgensgade
- 2 8900 Randers Udbyhøjvej/Østervangsvej
- 3 8000 Aarhus Frederiks Allé/Thomas Jensen Allé
- 4 8700 Horsens Frederiksgade 59
- 5 7000 Fredericia Slesvigsgade 2
- 6 5000 Odense Vandværksvej/Kirkegårds Allé
- 7 5000 Faaborg Østerbrogade
- 8 5610 Assens Kildebakken/Ny Adelsgade
- 9 4900 Nakskov Jødevej 54
- 10 4200 Slagelse Skovvejen

For mere info
om provinsens
begravelsespladser, se her

- 1 Judas Løve
- 2 Monument til minde om Warszawas ghetto
- 3 Monumentet over Theresienstadt

MOSAISK VESTRE BEGRAVELSESPLADS

VESTRE KIRKEGÅRDS ALLÉ 11, 2450 KØBENHAVN

Den 19. januar 1886 blev Mosaiske Vestre Begravelsesplads taget i brug. Der blev fortsat begravet personer på den gamle jødiske gravplads i Møllegade på Nørrebro, hvor den sidste blev begravet i 1967. På Vestre er begravet ca. 9.000 jøder, der har været medlem af Det mosaiske Troessamfund. Her finder man bl.a. personer, der har haft en væsentlig rolle i det danske samfund. Kendte personer som bl.a. tæller Isidor Henius, der skabte De Danske Spritfabrikker, Max Ballin, der spillede en hovedrolle for dansk industri omkring Første Verdenskrig, forfatteren Meir Aron Goldschmidt og erhvervsmanden Heinrich Hirschsprung, der skabte Hirschsprungs Kunstsamling.

Der ligger også ganske almindelige mennesker, der ofte fik dramatiske skæbner under nazitiden. Et gravsted markerer graven for den myrdede jødiske vagt Dan Uzan, der blev myrdet ved terrorangreb ved synagogen i 2015.

En række af de ældre gravsten er formgivet af den jødiske kunstner Siegfried Wagner og er ofte i klassisk art nouveau-stil. Det er også Wagner, der har skabt skulpturen Judas Løve på gravpladsen.

På gravpladsen findes et monument for de 53 danske jøder, som døde i Theresienstadt samt et monument rejst til minde om Warszawas Ghetto.

Almindeligvis bliver jøder begravet, men der findes enkelte urner nedsatte rundt omkring. I dag nedsættes urner i et område lige til højre for indgangen. For godt 25 år siden indrettedes et område, hvor personer med tilknytning til det jødiske samfund, der ikke kunne være medlemmer, kan begraves.

GRAVE PÅ VESTRE

ABRAHAM KURLAND (1912-1999) (BELIGGENHED 18-C-035)
Bryder i den jødiske sportsklub Hakoah. Sølvvinder ved OL i Los Angeles i 1932. Favorit til at vinde guld ved OL i Berlin 1936, men bojkottede legene.

RAGNHILD GOLDSCHMIDT (1828-1890) (01-E-059)
Forfatter og søster til forfatteren M.A. Goldschmidt. Medstifter af Kvindelig Læseforening i 1872 og aktiv kvindesagsforkæmper.

HUGO ROTHENBERG (1882-1948) (09-C-023)
Forretningsmand. Kendte personligt topnazisten Hermann Göring og forsøgte gennem dette bekendtskab at redde tyske jøder. DR-dokumentaren "Hugo. Görings jødiske ven" (2024) fortæller hans historie.

JANINA KATZ (1939-2013) (09-B-001A)
Digter og romanforfatter. Kom til Danmark i 1970 fra Polen. Hendes værker var præget af den tragiske jødiske skæbne i det 20. årh.

MØLLEGADE/MOSAISK NORDRE BEGRAVELSESPLADS

ADRESSE: MØLLEGADE 12, 2200 KØBENHAVN

De første jøder, der bosatte sig i Danmark, blev transporteret til Hamborg-Altonas begravelsesplads, da der endnu ikke var oprettet en jødiske begravelsesplads nord for Slesvig-Holsten. I 1694 fik den jødiske menighed tilladelse til at købe et område på det nuværende Nørrebro, der lå langt uden for byen. Stedets første sten over juveler David Israel står der endnu. Begravelsespladsen rummer en lang række kendte personligheder, der prægede det danske samfund som finansfolk som David Baruch Adler, M.L. Nathanson, Gerhard Bonnier og andre. Desuden rummer begravelsespladsen mange dramatiske skæbner, der blev forfulgt eller udvist, men alligevel forblev i Danmark.

En del gravsten er forsvundet, men der er ca. 2.000 tilbage. På gravpladsen findes der en del gravsteder, hvor der findes information om de afdøde. I de første år efter gravpladsens indvielse opstod der en strid om, hvorvidt man ville tillade at lægge gravstenene ned over graven, en tradition som stammede fra de såkaldte sefardiske jøder. Langt de fleste gravmonumenter er oprejste.

Ved besøg på gravpladsen vil man se, hvorledes de ældste gravsten stort set kun indeholder hebraisk tekst. Efterhånden som de danske jøder blev integreret i det danske samfund, kom der danske tekster til og efterhånden vil man kunne se, at de hebraiske tekster bliver færre og færre.

Med de enorme træer, roen og de smukke gravsten er gravpladsen Københavns måske mest magiske sted. Der er fra 1. april til 30. september og i efterårsferien åbent fra mandag til torsdag 10.00-18.00. Fredag og lørdag er der lukket og søndag åbent fra 10.00-18.00. Der er lukket på jødiske helligdage. Der er indgang på hjørnet af Møllegade og Guldbergsgade.

GRAVE

DAVID AMSEL MEYER (1755-1813) (C-7-36)
Han var vekselerer og talkunstner, der blev kong Frederik 6.s uofficielle finansrådgiver. Han var formand for den jødiske menighed og repræsenterede en konservativ linje. Da økonomisk krise ramte Danmark efter Napoleonskrigene, rettede mange kristne danskeres vrede sig mod David Amsel Meyer.

HANNA ADLER (1859-1947) (A-11-25A)

Hanna Adler er inspirationen til heltinden Jakobe i Henrik Pontoppidans roman Lykke-Per. Hun brugte sin og families formue på at stifte en progressiv pædagogisk skole. Hun blev som 84-årig fængslet af nazisterne, men frigivet efter bønsskrift fra sine tidligere elever. Hun er begravet ved sine forældres gravsted.

DEN JØDISKE BEGRAVELSESPLADS I HAMBORG-ALTONA

ADRESSE: KÖNIGSTRASSE 10A, 22767 HAMBURG, GERMANY

Indtil 1864 gik kongeriget ned til Elben og der var store jødiske menigheder i Slesvig-Holsten. I den tidlige periode af jødiske liv i kongeriget, blev afdøde begravet i Altona. Med oprettelsen i 1694 af begravelsespladsen i København ophørte denne praksis for Københavns jøder, mens jøder i provinsen for en tid stadig blev begravet i Altona, indtil provinsmenighederne fik deres egne begravelsesplads.

Begravelsespladsen i Hamborg-Altona undgik stort set ødelæggelse under naziperioden og er i dag på UNESCOs kulturarvsliste. Mange berømte jøder, der levede under det danske styre, er begravet der.

Blandt dem kan nævnes den lærde Jacob Emden (1697-1776), der spillede en hovedrolle i de dramatiske opgør i Altona i 1700-tallets midte, hvor kabbalister og traditionister udkæmpede drabelige kampe. Hans hovedmodstander var overrabbiner over menighederne i Hamborg, Altona og Wandsbek Jonathan Eibeschütz (1690-1764). Og Eibeschütz er begravet på Altonas begravelsesplads.

PROVINSENS BEGRAVELSESPLADSER

Jøder blev inviteret til Danmark i 1622 af kong Christian 4. (1588-1648). Først til hertugdømmet Holsten og siden nordpå. I 1670'erne begyndte jøder at bosætte sig i danske byer som Ribe, Fredericia, København, Nakskov, Randers og siden til andre byer.

Der findes 10 jødiske begravelsespladser uden for København: Odense, Assens, Faaborg, Nakskov, Slagelse, Fredericia, Randers, Horsens, Aarhus og Aalborg. Ingen af dem er længere i brug, men de er fysiske spor og kulturminde i landskabet og bybilledet, der vidner om jødisk liv gennem 400 år. De rummer et væld af fortællinger om jødiske skæbner af stor betydning både lokalt, nationalt og internationalt.

Begravelsespladserne i provinsen formidles af Dansk Jødisk Museum i projektet Evighedens Hus.

Jødiske begravelsespladser må ikke sløjfes og er til "evig afbenyttelse". De døde hvilested omtales derfor på hebraisk som Beit Olam: Evighedens Hus. På jødiske begravelsespladser benytter man ofte små sten, der lægges på gravstenene, som minde om de afdøde.

GRAVE

ODENSE
PAULA SIMON (1890-1968) & ALBERT SIMON (1885-1968)
I 1930'erne flygtede ægteparret Paula og Albert Simon fra Tyskland og bosatte sig i Odense. Som andre jøder måtte de flygte til Sverige i oktober 1943, men efter besættelsen vendte de tilbage til Odense. De er begravet på den jødiske gravplads i Odense.

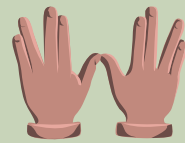
RANDERS
SIEGFRIED HARTOGSOHN (1898-1972)
blev Nationalbankdirektør. Under besættelsen var han uundværlig for Nationalbanken, så banken bad nazisterne, at han måtte forblive i Danmark efter jødeaktionen i oktober 1943. Hans familie i Randers blev taget af tyskerne og deporteret til kz-lejren Theresienstadt. Ved sin død blev han begravet i Randers, hvor hans hustru Käte (1897-1972) også ligger.

FABORG
LEVIN MOSES WALLACH (1832-1903)
Wallach var både schæchter (jødisk slagter), kantor og rabbiner for menigheden i Faaborg. På gravpladsen ligger 165. Han var en meget vellidt person i Faaborg og er stamfar til rabbinerslægten Melchior i København. Hans hustru Rikke (f. Abraham) (1834-1897) ligger også på gravpladsen.

FREDERICIA
HERMANN LEVIN HIRSCH (1820-1898)
var vekselerer og medlem af Fredericia Byråd. Han var søn af Levin Hirsch, der i 1816 fik asyl i Fredericia og var forsanger i den jødiske menighed i Fredericia. Hermann Levin Hirsch er begravet på Fredericia begravelsesplads. Hans hustru Rose (f. Wulff) (1823-1883) ligger ligeledes på begravelsespladsen.

Formidling af information om gravpladserne er støttet af Københavns Kommune, Slots- og Kulturstyrelsen samt Det Jødiske Samfund.

SYMBOLER

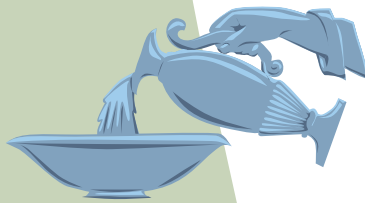

HÆNDER

På en del gravsten finder man udover navne på afdøde og hebraiske tekster også jødiske symboler. Symbolet med to hænder fortæller, at den afdøde har tilhørt den jødiske præsteslægt kohanitter. Det var denne stammes opgave at velsigne folket.

VANDKANDE

Symbolet med en vandkande fortæller, at den afdøde tilhørte den del af prætestammen - levistammen - som var ansvarlig bl.a. for at vaske hænderne på kohanitter inden disse foretager den traditionelle ahronitiske velsignelse.

HEBRAISKE BOGSTAVER

I toppen på enkelte grave findes hebraiske bogstaver, der viser om det første navn på gravstenen er en kvinde eller en mand. Nederst på nogle gravsten finder man 5 hebraiske bogstaver, der betyder "måtte hans/hendes sjæl være forbundet med livets bånd."

Allerede i de første synagoge som oprettedes efter templernes ødelæggelse finder man dette symbol, som man har givet navnet "Magen David" - Davidstjernen. Det er først væsentligt senere, at davidstjernen ofte findes på jødiske gravstene.

DATABASER

Man kan finde fakta om jødernes liv og død i databaserne Dansk Jødisk Genealogisk Database (udarbejdet af Allan Falk). Adgang til Dansk Jødisk Genealogisk Database fås ved medlemskab af Selskabet for Dansk Jødisk Historie. Og i databasen Mosaiske Begravelser og Gravsten indtil 1886 (udarbejdet af Tom Brøndsted). I den sidstnævnte er stenenes placering på gravpladserne markeret.

Da jødiske grave ikke sløjfes, har man i de mange jødiske begravelsespladser et unikt stykke dansk kulturhistorie bevaret.

